

Secció III. Altres disposicions i actes administratius

CONSELL INSULAR DE MALLORCA

DEPARTAMENT DE VICEPRESIDÈNCIA DE CULTURA, PATRIMONI I ESPORTS

3594***Incoació de l'expedient de declaració de Sant Joan Pelós de Felanitx Festa d'Interès Cultural. (Exp. 180/2013)***

A la sessió del dia 16 de desembre de 2014, la Comissió Insular de Patrimoni Històric de Mallorca, va acordar, entre d'altres, el següent:

“

I.- Incoar l'expedient de declaració de FIC Sant Joan Pelós de Felanitx amb la descripció dels seus elements i característiques que figuren descrites a l'informe tècnic de dia 1 de desembre de 2014, que s'adjunta i forma part integrant del present acord.

Tot això de conformitat amb els articles 2 i següents del Reglament 3/2012, sobre el procediment a seguir per a la declaració de festes d'interès cultural a l'illa de Mallorca. A més a més, sense perjudici del tràmit d'audiència als interessats, inclòs l'Ajuntament afectat, previst a l'article 5.1 del reglament esmentat, així com del període d'informació pública, i en definitiva, de la resolució de l'expedient.

L'acord de declaració s'haurà d'adoptar en el termini màxim d'un any comptat a partir del dia següent al de la data d'iniciació del procediment. Transcorregut aquest termini sense que s'hagi produït la declaració, es produirà la caducitat

II.- Notificar aquesta resolució als interessats, a l'Ajuntament de Felanitx i al Govern de les Illes Balears.

III.- Publicar aquest acord d'incoació al Butlletí Oficial de les Illes Balears, a la web del Consell Insular de Mallorca i anotar-ho al Registre Insular de Béns Festes d'Interès Cultural de Mallorca.”

Palma de Mallorca, 24 de febrer de 2015

**La secretaria delegada de la Comissió
Insular de Patrimoni Històric**
Serafina Munar Gregorio

ANNEX I: (Es publica com a annex un extracte de l'informe tècnic de data 1 de desembre de 2014. L'informe íntegre a què fa referència l'apartat I de l'acord d'incoació, consta a l'expedient administratiu núm. 180 / 2013. Aquest expedient es podrà consultar a les dependències del Servei de Patrimoni Històric (Plaça Hospital, 4, Palma 07012) per aquells interessats en el procediment i que acreditin aquesta condició, d'acord amb el que disposa l'art. 31 i ss. de la Llei 30/1992, de 26 de novembre, de règim jurídic de les administracions públiques i del procediment administratiu comú, modificada per la Llei 4/1999, de 13 de gener).

Informe tècnic

Dia 13 de maig de 2013 l'Ajuntament de Felanitx va remetre a la Vicepresidència de Cultura i Patrimoni del Consell Insular de Mallorca una sol·licitud per declarar Sant Joan Pelós de Felanitx festa d'interès cultural d'acord amb la Llei 1/2002, de 19 de març, de cultura popular i tradicional.

El Ple del Consell de Mallorca de dia 13 de desembre de 2012 va aprovar el Reglament 3/2012, sobre el procediment que s'ha de seguir per a la declaració de festes d'interès cultural a l'illa de Mallorca. L'art. 4.2 d'aquest Reglament assenyala que, amb caràcter previ a la incoació, s'ha de comptar amb l'informe descriptiu i tècnic del Consell Assessor de Cultura Popular i Tradicional de Mallorca.

Dia 1 de desembre de 2014, el secretari del Consell Assessor de Cultura Popular i Tradicional de Mallorca va remetre al Servei de Patrimoni l'informe de l'esmentat Consell Assessor favorable a la declaració de Sant Joan Pelós de Felanitx festa d'interès cultural, el qual es transcriu literalment a continuació i forma part d'aquest informe:

«Informe del Consell Assessor de Cultura Popular i Tradicional de Mallorca relatiu a la declaració de Sant Joan Pelós de Felanitx festa d'interès cultural

Objecte

A les Illes Balears, el concepte de declarar una festa d'interès cultural neix amb Llei 1/2002, de 19 de març, de cultura popular i tradicional, però en aquesta illa no es va materialitzar fins que el Ple del Consell de Mallorca acordà, dia 13 de desembre de 2012, el Reglament 3/2012, sobre el procediment que s'ha de seguir per a la declaració de festes d'interès cultural a l'illa de Mallorca.

És en aquest marc que la Vicepresidència de Cultura, Patrimoni i Esports del Consell de Mallorca va encarregar al Consell Assessor de Cultura Popular i Tradicional de Mallorca que elaboràs un informe sobre la declaració de festa d'interès cultural de sant Joan Pelós, d'acord amb la sol·licitud que havia presentat l'Ajuntament de Felanitx dia 13 de maig de 2013.

Memòria històrica

La festa de sant Joan obre el solstici d'estiu i, en algunes localitats de Mallorca, com Felanitx, se celebra amb l'aparició del personatge de Sant Joan Pelós, que representa sant Joan Baptista, amb el sobrenom de *pelós* perquè antigament anava vestit amb una pell d'ovella sense assaonar, i que surt a ballar pels carrers de la localitat acompanyat pel so d'un flabiol, una guitarra i un violí.

Sembla que aquesta figura formava part de la comitiva de la festa del Corpus i, de fet, d'acord amb Gabriel Llompart (*La danza religiosa de Sant Joan Pelós en las Islas Baleares*), hi ha constància que, a la primera meitat del segle XVIII, Sant Joan Pelós anava dansant amb els boters, perquè aquests formaven la confraria de Sant Joan Baptista, «amb guitarra y violí sonant». Amb el pas del temps adquirí protagonisme suficient per esdevenir l'únic personatge en la celebració del sant que representa.

També antigament pareix que aquest personatge, amb un anyellet sota el braç, ballava dins el temple i que acompanyava la processó que es feia en honor del sant. És evident, per les referències que en trobam, que, malgrat que la música sigui sempre la mateixa, el ball que ofereix Sant Joan Pelós no respon a cap tipus de coreografia. De fet, trobam aquesta descripció seva en el *Diccionari català-valencià-balear*: «[...] balla i salta a compàs d'una melodia especial, no sols en el carrer, sinó també dins el temple al temps de l'ofertori; una de les seves gràcies consisteix a anar a salts des del cancell fins a l'altar major, i procura fer aquest trajecte amb el menor nombre de salts possible.» Joan Amades, al *Costumari català*, en diu que «la missió del personatge és ballar, dins del pla de màxima comicitat possible, per tal de fer riure com més millor. A l'hora de l'ofici, se situa a l'altar i es lliura a una dansa tan grotesca i esborrajada com sap, que no respon a cap regla fixa de moviments, i completament lliure de coreografia».

D'acord amb el llibre de Ramon Rosselló Vaquer *Els Cavallets, les Àguiles, Sant Joan Pelós, Sant Marçal i les Sales*, l'aparició d'aquest personatge a Felanitx té l'origen en el convent que els frares agustins fundaren en aquesta localitat el 1603 i es troba documentat per primera vegada el 1757 en l'anotació d'una despesa de vint sous per un vestit de Sant Joan Pelós. És, però, a partir de mitjan segle XIX que se'n troben contínues referències a l'Obreria de Sant Joan i, ja a partir del final del dit segle, també a la premsa.

El 1969 el setmanari *Felanitx* informà que el personatge de Sant Joan Pelós feia dos anys que no apareixia, segurament per falta d'interès i pel poc criteri a l'hora de valorar determinats fenòmens populars. L'aparició d'aquesta figura només s'interrompé durant tres anys, com en els anys immediatament posteriors a la Guerra Civil s'havia interromput, i recuperà l'esplendor perduda en la dècada dels anys vuitanta del segle XX quan la cultura popular i tradicional començà a revalorar-se.

Descripció

Quan surt?

Surt a ballar per sant Joan, a les 18 h, i comença el recorregut al carrer de sa Gerreria. El ball i el recorregut s'han mantingut per tradició amb els anys i, durant un temps, el personatge afegia al seu recorregut les peticions de ballar a les cases particulars a canvi d'una donació al ballador, a la qual corresponia amb un clavell vermell a punt d'esclatar. Actualment, els clavells es reparteixen entre els espectadors.

Com va vestit?

Va vestit amb calces curtes i camisa blanques i faldilla vermella. De les espatles li penja un capeta curta de seda també vermella, amb un rivet daurat. La cara va tapada amb una bella màscara; una delicada corona en forma de raig adorna el seu cap i llargs rínxols que li baixen per la nuca. Els peus van calçats amb sandàlies i a la mà du una creu de fusta amb la inscripció «Ecce agnus Dei quitoli»

Quina dansa balla?

Ball a compàs d'una música pròpia i fa continuament reverències i graciosos moviments en totes les direccions, mentre descriu al mateix temps amb la creu diferents figures acompanyades del so dels tocadors de violí, guitarra i flabiol que el segueixen.

De fet, els músics que acompanyen Sant Joan Pelós toquen una música especial, la partitura de la qual ja recollí l'arxiduc Lluís Salvador al *Die Balearen* de la mà de Martorell i una interpretació de la qual s'enregistrà al CD de la Fundació Museu Cosme Bauçà, el 2005, *Cavallets*.

Sant Joan Pelós.

Justificació

D'acord amb tot el que s'ha exposat, Sant Joan Pelós de Felanitx reuneix les característiques a què fa referència la UNESCO en la seva Declaració de 17 d'octubre de 2003, «Convenció per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial», en l'article 2 de la qual defineix el patrimoni cultural immaterial com el «que es transmet de generació en generació, és recreat constantment per les comunitats i grups en funció del seu entorn, la seva interacció amb la naturalesa i la seva història, infontent un sentit d'identitat i continuïtat, i contribuint així a promoure el respecte de la diversitat cultural i la creativitat humana».

De fet, la figura de Sant Joan Pelós avui és el resultat d'una dansa relacionada d'alguna manera amb les antigues danses paganes del solstici d'estiu i cristinitzada després, que ha sofert també la influència de la secularització de la societat en què s'insereix. D'aquesta manera, Sant Joan Pelós ha continuat viu i mostrant el seu ball malgrat els segles que han passat i la comunitat de Felanitx el preserva com a part de la seva memòria viva.

El ball de Sant Joan Pelós, sense cap coreografia prèviament establerta, és una dansa completament ritualitzada i una expressió cultural molt específica que ha evolucionat al llarg del temps, però que convé preservar per a les generacions futures i com a signe d'identitat d'un poble.

Sant Joan Pelós de Felanitx és encara avui una de les expressions vives de la nostra cultura popular i tradicional, que manté la comunitat, però que és vulnerable en la mesura que el dia de sant Joan ha perdut part del caire festiu que va tenir durant molt de temps i no és festiu al municipi. De fet, a mitjan segle xx, només es conservava a dos municipis, Pollença i Felanitx (el DCVB esmenta també Montuïri i Son Servera).

Amb la finalitat de salvaguardar la festa, i tal com estableix la declaració de la UNESCO, se n'ha de potenciar l'estudi, la documentació i el registre. S'han de potenciar les condicions perquè la festa es mantengui viva, d'acord amb el que estableixi la col·lectivitat que la protagonitza i li dona sentit. La tasca de protecció i de salvaguarda s'ha de dirigir fonamentalment vers la divulgació i revaloració de tots els elements, les funcions i els significants que en formen part, i dels seus valors patrimonials, perquè la comunitat s'identifiqui amb la festa i els seus valors, i, per tant, en garanteixi la continuïtat.

Conclusió

1. Per tot això, aquest Consell Assessor de Cultura Popular i Tradicional de Mallorca informa favorablement sobre la declaració de festa d'interès cultural Sant Joan Pelós de Felanitx.
2. Igualment, aquest Consell Assessor convida les institucions corresponents a iniciar les gestions adequades perquè la festa de Sant Joan Pelós a altres indrets pugui accedir a aquesta declaració.»

Atès que a Sant Joan Pelós de Felanitx concorren els valors que la UNESCO assenyala per merèixer la condició de patrimoni cultural immaterial, i atès que la comunitat els considera part integrant i representativa del seu patrimoni cultural, proposam la incoació de l'expedient de declaració de Sant Joan Pelós de Felanitx festa d'interès cultural.

